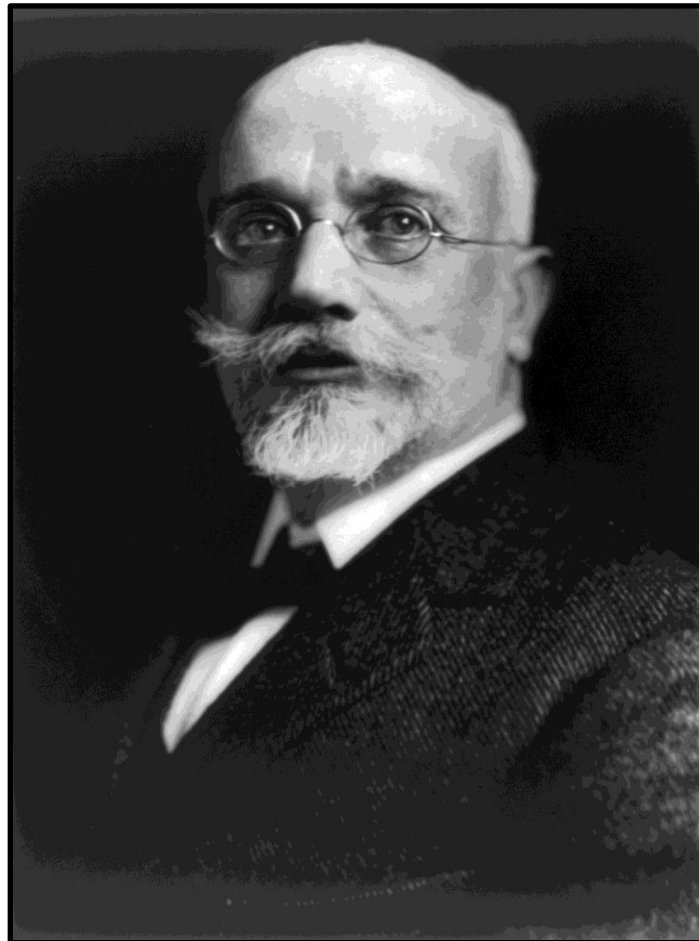

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΩΝ
«ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ»

ΧΑΝΙΑ

6ος Πανελλήνιος Μαθητικός Διαγωνισμός Δοκιμίου «Ελευθέριος Βενιζέλος»
(σχολικό έτος 2025-2026)

Θέμα: «Το ηγετικό πρότυπο του Βενιζέλου, 90 χρόνια μετά τον θάνατό του»

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.....	3
α) Κρητική Πολιτεία (1898-1913).....	3
β) 1910-1920: Η εθνική δημιουργία	4
γ) 1928-1932: Τα θεμέλια της σύγχρονης Ελλάδας.....	6
Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ	8
Η Μεγάλη Ελλάδα	8
Η Δεκαετία 1930	11
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	12
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	14
ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ.....	15

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κρίση ηγεσίας που χαρακτηρίζει τη σύγχρονη διεθνή και, κυρίως, την ελληνική πολιτική πραγματικότητα καθιστά αναγκαία την επιστροφή σε ιστορικά πρότυπα ικανά να λειτουργήσουν όχι ως αντικείμενα εξιδανίκευσης, αλλά ως μέτρα σύγκρισης και πολιτικού αναστοχασμού. Σε ένα περιβάλλον όπου το εθνικό όραμα, η θεσμική συνέπεια και η πολιτική ευθύνη συχνά υποχωρούν μπροστά στον καιροσκοπισμό, την ιδιοτέλεια και τον λαϊκισμό, η φυσιογνωμία του Ελευθερίου Βενιζέλου προβάλλει με ξεχωριστή ένταση και διαχρονική ακτινοβολία. Η ανάδειξή του σε ηγετική μορφή δεν υπήρξε προϊόν παρθενογένεσης, αλλά αποτέλεσμα σπάνιας σύνθεσης πνευματικής καλλιέργειας, πολιτικής τόλμης και βαθιάς γνώσης των διεθνών συσχετισμών.

Γεννημένος στα Χανιά το 1864, ο Βενιζέλος διαμορφώθηκε πολιτικά υπό την έντονη επίδραση της ταραγμένης πολιτικής πραγματικότητας του κρητικού ζητήματος, η οποία τον ανέδειξε σε ηγετική φυσιογνωμία των αγώνων για την αυτονομία και την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα. Η μετεγκατάστασή του στην Αθήνα το 1910 σηματοδότησε την είσοδό του στην κεντρική πολιτική σκηνή και την έναρξη μιας περιόδου ριζικών κοινωνικών μετασχηματισμών για το ελληνικό κράτος. Ως πρωθυπουργός σε κρίσιμες ιστορικές στιγμές, ο Βενιζέλος κατόρθωσε να συνδυάσει τον πολιτικό ρεαλισμό με το εθνικό όραμα, οδηγώντας τη χώρα σε εδαφική επέκταση, θεσμική ανασυγκρότηση και διεθνή αναβάθμιση. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, η πολιτική του στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και οι μεγάλες διπλωματικές του επιτυχίες κατέστησαν την Ελλάδα αξιόπιστο συνομιλητή στη διεθνή σκηνή και ανέδειξαν τον ίδιο σε πολιτικό διεθνούς εμβέλειας και κύρους.

Παράλληλα, το έργο του δεν περιορίστηκε στην εξωτερική πολιτική και τις εθνικές διεκδικήσεις. Ο Βενιζέλος επιχείρησε τον εκσυγχρονισμό της χώρας σε όλα τα επίπεδα: τη θεμελίωση σύγχρονων θεσμών, τη διοικητική και οικονομική ανασυγκρότηση, τη μεταρρύθμιση της παιδείας και τη σύνδεσή της με την κοινωνία και την παραγωγή. Το εύρος και η συνοχή του μεταρρυθμιστικού του προγράμματος αποκαλύπτουν έναν ηγέτη που δεν περιοριζόταν στη διαχείριση της εξουσίας, αλλά αντιλαμβανόταν την πολιτική ως μακρόπνοο σχέδιο εθνικής προόδου και αναδημιουργίας.

Δυστυχώς ο μεγάλος πολιτικός δεν απολάμβανε πάντα την εκτίμηση του ελληνικού λαού. Το 1920 το έθνος, εξαντλημένο από τις συνεχείς πολεμικές συγκρούσεις αρνήθηκε να εμπιστευτεί το «πηδάλιο» της χώρας στον Βενιζέλο, με αποτέλεσμα τη Μικρασιατική καταστροφή. Ο Βενιζέλος εκδιώχθηκε από τη χώρα και πάλι στα μέσα της δεκαετίας του 1930, ύστερα από το αποτυχημένο κίνημα του 1935. Ένα χρόνο αργότερα ο εθνικός αυτός ηγέτης απεβίωσε στο Παρίσι, «αφού δεν κατάφερε να βρει δύο μέτρα ελληνικής γης να στήσει την επιθανάτια κλίνη του».

Σχεδόν έναν αιώνα μετά τον θάνατό του, η προσωπικότητα και το έργο του Ελευθερίου Βενιζέλου εξακολουθούν να αποτελούν σημείο αναφοράς στην πολιτική ζωή του τόπου. Το ήθος, η διπλωματική ευφυΐα, ο συνδυασμός ρεαλισμού και ιδεαλισμού και η βαθιά σχέση ειλικρίνειας με τον λαό καθιστούν το βενιζελικό πρότυπο διαχρονικό και επίκαιρο. Υπό τούτο

το πρίσμα, η παρούσα εργασία επιδιώκει να αναδείξει το ηγετικό πρότυπο του Ελευθερίου Βενιζέλου, ως ζωντανή πολιτική παρακαταθήκη με διαρκή σημασία για το παρόν και το μέλλον εστιάζοντας, κυρίως, στο θεσμικό του έργο, τον πολιτικό ρεαλισμό του και την εξωτερική πολιτική, την οποία ακολούθησε όσο βρισκόταν στο «τιμόνι» της χώρας.

ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Ο θεσμικός εκσυγχρονισμός αποτελούσε βασικό γνώρισμα του κυβερνητικού σχεδιασμού του Βενιζέλου. Ο ίδιος δεν επιδίωξε την εδραίωση της προσωπικής του εξουσίας, αλλά τη δημιουργία ισχυρών, αξιόπιστων θεσμών, ικανών να λειτουργήσουν ανεξάρτητα από πρόσωπα και κυβερνήσεις. Τούτο καθιστά τον Βενιζέλο μία διαχρονική ηγετική φυσιογνωμία, της οποίας η σκέψη και η πολιτική πρακτική διατηρούν ιδιαίτερη επικαιρότητα στη σύγχρονη εποχή της θεσμικής κρίσης. Οι εκσυγχρονιστικές ενέργειες του Βενιζέλου μπορούν να μελετηθούν σε τρεις φάσεις: 1898-1913, 1910-1920 και 1928-1932.

α) Κρητική Πολιτεία (1898-1913)

Στην πρώτη κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας ο εξαιρετικά νομομαθής Βενιζέλος ορίστηκε Υπουργός. Μάλιστα συμμετείχε ουσιαστικά στην εκπόνηση του πρώτου κρητικού Συντάγματος, το οποίο εσκεμμένα ήταν συντηρητικό, ώστε να διευκολυνθούν οι διπλωματικές ενέργειες προς την κατεύθυνση της ένωσης. Για την επίτευξη της συγκεντρώθηκαν υπερεξουσίες στο πρόσωπο του Υπατου Αρμοστή, ώστε να κινείται γρηγορότερα και με μεγαλύτερη ευελιξία στη διαχείριση του Κρητικού Ζητήματος.

Πολύ γρήγορα, μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, απέδωσε ογκώδες και σπουδαίο νομοθετικό έργο, με το οποίο αναδιοργάνωνε το νομικό σύστημα και ευρύτερα τον δημόσιο κρητικό βίο. Προχώρησε στην ανασυγκρότηση των δικαστηρίων και οργάνωσε τη χωροφυλακή σε εντελώς καινούργιες βάσεις. Το νομοθετικό του έργο ήταν πλούσιο και αντικατόπτριζε τη νομομάθεια και τη δικηγορική σχολαστικότητά του. Στην ολιγόχρονη θητεία του στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, ο Βενιζέλος, ομολογουμένως, ανταποκρίθηκε στις νομοθετικές απαιτήσεις, ενεργώντας ως νομοθέτης με εμπειρία και ουσιαστικές θεωρητικές γνώσεις.

Γενικότερα, η πρώτη κρητική κυβέρνηση παρήγαγε αξιόλογο έργο σε όλους τους τομείς. Ενδεικτικά, προχώρησε στην κοπή κρητικού νομίσματος (κρητική δραχμή), ίδρυσε την Κρητική Τράπεζα και οργάνωσε ταχυδρομική υπηρεσία. Ιδιαίτερη μέριμνα επέδειξε στον τομέα της υγείας και της δημόσιας εκπαίδευσης, καθώς οργανώθηκε το λεπροκομείο της Σπιναλόγκας για την καταπολέμηση της λέπρας –που αποτελούσε μάλιστα για την Μεγαλόνησο- ενώ παράλληλα ιδρύθηκαν σχολεία και διορίστηκαν δάσκαλοι. Αντιμετωπίστηκε, επίσης, με επιτυχία και το ζήτημα του καθεστώτος της τοπικής Εκκλησίας (Οργανικός Νόμος 1900).

Το 1901 ο Πρίγκιπας Γεώργιος Α΄ απολύει τον Βενιζέλο από το αξίωμα του υπουργού προκαλώντας σοβαρή εσωτερική κρίση στο νησί, που θα κορυφωθεί στο κίνημα του Θερίσου το 1905. Το 1906 συγκροτείται Β΄ Συντακτική Συνέλευση για την εκπόνηση νέου Συντάγματος. Ο νέος αυτός κρατικός οργανισμός προωθούσε μεταρρυθμίσεις στη Διοίκηση, την Οικονομία, την Υγεία, την Παιδεία και οργάνωνε Κρητική Πολιτοφυλακή με εντελώς νέο σχήμα.

Ο επαναστάτης του Θερίσου είχε ήδη αφομοιώσει τα διδάγματα του πρώτου συντηρητικού συντάγματος της Κρητικής Πολιτείας, γεγονός που επηρέασε τη θεσμική του σκέψη και αποτυπώθηκε στο φιλελεύθερο σύνταγμα του 1907, το οποίο ενίσχυσε τη δικαστική ανεξαρτησία και κατοχύρωσε ατομικές και συλλογικές ελευθερίες στο πλαίσιο κράτους Δικαίου. Μέσα σε αυτό το κλίμα πολιτικής ωρίμανσης, η Κρήτη χειραφετήθηκε το 1908 από την προστασία των Μεγάλων Δυνάμεων και εξέδωσε Ενωτικό Ψήφισμα με την Ελλάδα, ενώ οι εξελίξεις στον ελλαδικό χώρο και ιδίως το κίνημα στο Γουδί, οδήγησαν τους αξιωματικούς να καλέσουν τον Βενιζέλο στην Αθήνα για να δοθεί πολιτική λύση. Οι εκλογές που ακολούθησαν στην Κρήτη το 1910 τον ανέδειξαν Πρόεδρο, επισφραγίζοντας την πολιτική του επικράτηση και προοικονομώντας τη μετάβασή του στην κεντρική ελληνική πολιτική σκηνή.

β)1910-1920:Η εθνική δημιουργία

Το 1909 ο χρεοκοπημένος πολιτικός κόσμος αδυνατούσε να δώσει λύσεις στα οικονομικά και κοινωνικά αδιέξοδα του τόπου. Οι πολιτειακοί θεσμοί είχαν αποσαθρωθεί, ενώ με δυσκολία αποσοβήθηκε η εμφύλια σύγκρουση, που υπέθαλπε η αναμέτρηση των επαναστατημένων αξιωματικών (Στρατιωτικός Σύνδεσμος) με το παλάτι.

Η ανάγκη για έναν «άφθαρτο» πολιτικό, ικανό να υλοποιήσει το αίτημα της «Ανορθώσεως», είχε καταστεί επιτακτική. Η Ανόρθωση αφορούσε ένα ευρύ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς αντανakλώντας το αίτημα για συνολικό εκσυγχρονισμό του κράτους. Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος, ο οποίος μετά το κίνημα στο Γουδί (Αύγουστος 1909) διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο στα πολιτικά πράγματα, στράφηκε στον Πρόεδρο της Κρητικής Κυβέρνησης, Ελευθέριο Βενιζέλο, καλώντας τον στην Αθήνα, για να αναλάβει την πρωθυπουργία (Δεκέμβριος 1909). Ο Βενιζέλος ανταποκρίθηκε και μετέβη άμεσα στην πρωτεύουσα, σηματοδοτώντας την έναρξη μιας νέας πολιτικής περιόδου.

Η ποιότητα και το ήθος του αποτυπώνονται στον εμβληματικό πολιτικό του λόγο στην πλατεία Συντάγματος και προδιαγράφουν ένα λαμπρό μέλλον για τον ίδιο και τη χώρα (5/09/1910). Με γνώμονα ότι «καθήκον του πολιτικού ανδρός είναι να λέγη την αλήθειαν και όχι να αποβλέπη εις την ευαρέσκειαν του ακούοντος» αποφεύγει τη δημαγωγία και έρχεται σε ρήξη με τη λαϊκή απαίτηση για Συντακτική Βουλή επιβάλλοντας Αναθεωρητική. Έτσι αποτινάσσει από πάνω του τον μύθο του «αντιμοναρχικού» εξασφαλίζοντας την εμπιστοσύνη του παλατιού.

Τον Οκτώβριο του 1910 ο Βενιζέλος έλαβε εντολή σχηματισμού κυβέρνησης, μετά την παραίτηση της κυβέρνησης Δραγούμη, αλλά η έλλειψη επαρκούς κοινοβουλευτικής στήριξης

οδήγησε τον βασιλιά Γεώργιο Α΄ στη διάλυση της Βουλής και στην προκήρυξη νέων εκλογών. Από αυτές τα παλαιά κόμματα απείχαν θεωρώντας την πράξη αντισυνταγματική, γεγονός που ευνόησε την εκλογική επικράτησή του και του παρέιχε πολιτική νομιμοποίηση. Η βασιλεία διατηρήθηκε, αφενός λόγω της πολιτικής κατάστασης, που επικρατούσε στην Ευρώπη, αφετέρου για τη διασφάλιση της εθνικής ομοψυχίας, αναγκαίας για την προώθηση των εθνικών στόχων. Ο συμβιβασμός αυτός επέτρεπε την προώθηση του μεταρρυθμιστικού του προγράμματος, ενώ παράλληλα ενίσχυε το κύρος της Βουλής και τη λειτουργία των λοιπών θεσμών υπογραμμίζοντας τον εκσυγχρονιστικό προσανατολισμό της ηγεσίας του.

Κατά το πρώτο εξάμηνο του 1911 ψηφίστηκαν 53 συνταγματικές τροποποιήσεις, που διαμόρφωσαν έναν από τους δημοκρατικότερους συνταγματικούς χάρτες της Ελλάδας της εποχής, ο οποίος και αποτέλεσε σημαντική παρακαταθήκη για τη μετέπειτα συνταγματική πορεία της χώρας. Ορίστηκαν εκλογικά ασυμβίβαστα μεταξύ της στρατιωτικής και δημοσιοϋπαλληλικής ιδιότητας αφενός και του βουλευτικού αξιώματος αφετέρου. Καθιερώθηκε, επίσης, η μονιμότητα των δικαστικών και δημοσίων υπαλλήλων, αλλά και η δωρεάν υποχρεωτική εκπαίδευση. Η πρώτη βενιζελική κυβέρνηση απέδωσε πλούσιο νομοθετικό έργο για την αναβάθμιση της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής. Ενδεικτικά, καθιερώθηκε ο διορισμός των δημοσίων υπαλλήλων με δημόσιους διαγωνισμούς, ένα καθοριστικό βήμα προς την εδραίωση της αξιοκρατίας και την εξάρθρωση του πελατειακού κράτους -που σήμερα θεωρείται ζητούμενο. Αναδιοργανώθηκε η τοπική αυτοδιοίκηση και παράλληλα αναθεωρήθηκε ο κανονισμός της Βουλής.

Στις διατάξεις του Συντάγματος προβλεπόταν, μεταξύ άλλων, το άρθρο 17, μέσω του οποίου προωθούνταν η επίλυση του αγροτικού ζητήματος. Με τη ρύθμιση αυτή το κράτος αποκτούσε το δικαίωμα απαλλοτρίωσης μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών και αναδιανομής τους σε ακτήμονες, θέτοντας έτσι τις βάσεις της αγροτικής πολιτικής που θα ακολουθούσε ο Βενιζέλος τα επόμενα χρόνια. Ωστόσο, το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του Εθνικού Διχασμού, όταν το 1917 η κυβέρνηση Εθνικής Άμυνας στη Θεσσαλονίκη έλαβε τη σχετική απόφαση.

Στόχος της πολιτικής αυτής ήταν η αποκατάσταση των προσφύγων και η ενίσχυση του ελληνικού στοιχείου στις βόρειες επαρχίες, αλλά και η αποτροπή κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο. Παράλληλα, δεν απουσίαζε η πολιτική σκοπιμότητα, καθώς μέσα στο κλίμα του Εθνικού Διχασμού ο Βενιζέλος επιδίωξε να ικανοποιήσει ένα πάγιο αίτημα των αγροτών, ώστε να αποκτήσει λαϊκό έρεισμα. Γνώριζε, άλλωστε, ότι σε περίπτωση πολεμικής εμπλοκής στο πλευρό της Αντάντ, ο κύριος όγκος των στρατευμένων θα προερχόταν από τα λαϊκά στρώματα. Η ουσιαστική εφαρμογή των απαλλοτριώσεων κατέστη εφικτή μετά τη λήξη του πολέμου, όταν η αποκατάσταση των προσφύγων έγινε κρατική προτεραιότητα, ολοκληρώνοντας στην πράξη τη μεταρρυθμιστική γραμμή που είχε ήδη χαραχθεί.

Την ίδια περίοδο τέθηκαν και τα θεμέλια της εργατικής νομοθεσίας. Το κράτος μερίμνησε για τους εργαζομένους, αφού ψηφίστηκαν νομοσχέδια τα οποία καθιέρωναν τους κανονισμούς εργασίας σε βιοτεχνίες και βιομηχανίες και καταρτίστηκαν μελέτες για τη

συνδικαλιστική και συνεταιριστική οργάνωσή τους. Οι θεσμικές αλλαγές που έγιναν, πράγματι, οδήγησαν στην ανατροπή των σχέσεων κεφαλαίου και εργασίας.

Με τον νόμο 281/1914 θεμελιώθηκε ο συνδικαλισμός και δόθηκε η ευκαιρία στους εργάτες να οργανωθούν σε σωματεία και ενώσεις, ώστε συγκροτημένα να διεκδικούν τα αιτήματά τους. Ο νόμος αυτός εξυπηρετούσε και την αναχαίτιση του απεργιακού κινήματος, που είχε ξεσπάσει την ίδια εποχή. Απαγορεύτηκε, επίσης, η συμμετοχή των εργοδοτών στις συνδικαλιστικές οργανώσεις, γεγονός που σηματοδοτούσε την οριστική κατάργηση των συντεχνιών, ενός θεσμού απαρχαιωμένου. Περιορίστηκαν, ακόμη, οι αυθαιρεσίες των εργοδοτών και δημιουργήθηκε ένα πλέγμα προστασίας για την εργατική τάξη, αφού θεσμοθετήθηκε η εργατική αποζημίωση και η ασφάλιση των εργαζομένων.

Η κυβέρνηση αναγνώρισε στους εργάτες επίσης το δικαίωμα της απεργίας, εντάσσοντας σταδιακά το εργατικό ζήτημα στη σφαίρα της κρατικής μέριμνας. Ο Βενιζέλος, ως αστός πολιτικός, παρέμεινε προσανατολισμένος στη διασφάλιση της σταθερότητας και των συμφερόντων του αστικού κράτους, για αυτό και δεν επέτρεψε τη διαμόρφωση μαχητικού προλεταριάτου. Ωστόσο διέγινωσε τις κοινωνικές πιέσεις της εποχής και επιδίωξε την άμβλυνση των ανισοτήτων μέσω της παραχώρησης των παραπάνω εργατικών δικαιωμάτων. Το γεγονός ότι σήμερα το δικαίωμα της απεργίας τίθεται πάλι υπό συζήτηση αναδεικνύει τον προοδευτικό χαρακτήρα της κυβέρνησης του Βενιζέλου.

Αποτιμώντας, λοιπόν, κανείς τις κυβερνητικές περιόδους 1911-1915 και 1917-1920 καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι αυτές υπήρξαν, από πλευράς νομοθετικού και θεσμικού έργου, οι δημιουργικότερες για την Ελλάδα διαχρονικά. Σημειώθηκαν τομές σχεδόν σε όλα τα πεδία και το δυσλειτουργικό κράτος των αρχών του 20ου αιώνα ανασυγκροτήθηκε με μεγάλη επιτυχία. Το έργο αυτό θα ανασταλεί λόγω των πολεμικών γεγονότων, που θα ακολουθήσουν.

γ)1928-1932: Τα θεμέλια της σύγχρονης Ελλάδας

Η τελευταία πρωθυπουργική θητεία του Ελευθερίου Βενιζέλου (1928–1932) συνιστά την πλέον ώριμη φάση της πολιτικής του διαδρομής και αποκαλύπτει με σαφήνεια το ηγετικό του πρότυπο ως πρότυπο θεσμικής ευθύνης και μακρόπνοου σχεδιασμού. Σε μια χώρα βαθιά τραυματισμένη από τη Μικρασιατική Καταστροφή και επιβαρυνόμενη από τεράστια κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα, ο Βενιζέλος δεν περιορίστηκε στη διαχείριση της ιστορικής συγκυρίας αλλά επιδίωξε τη συγκρότηση σταθερών θεμελίων για τη λειτουργία ενός σύγχρονου κράτους. Η τελευταία αυτή κυβέρνηση των Φιλελευθέρων επέδειξε σημαντικά επιτεύγματα σε ό,τι αφορά την εθνική οικονομία, την εκπαίδευση και την εξωτερική πολιτική.

Η ίδρυση του Συμβουλίου της Επικρατείας το 1929 αποτέλεσε τομή στη διοικητική οργάνωση της χώρας, καθώς καθιέρωσε έναν ανεξάρτητο μηχανισμό ελέγχου της διοίκησης και προστασίας του πολίτη απέναντι στην αυθαιρεσία της εκτελεστικής εξουσίας. Η επιλογή αυτή αναδεικνύει μια ηγετική αντίληψη που δεν ταυτίζει την ισχύ με την ανεξέλεγκτη εξουσία, αλλά με τον αυτοπεριορισμό και τον σεβασμό της νομιμότητας. Ο Βενιζέλος αντιλαμβάνεται

τη δημοκρατία όχι μόνο ως πολιτικό καθεστώς, αλλά ως σύστημα θεσμών που λειτουργούν πέρα από πρόσωπα και συγκυρίες.

Η ίδρυση της Τράπεζας της Ελλάδος το 1927 και η λειτουργία της από το 1928 διασφάλισαν σταθερές ισοτιμίες της δραχμής με τα ξένα νομίσματα. Ωστόσο, κομβικό στοιχείο της οικονομικής πολιτικής του Ελευθερίου Βενιζέλου υπήρξε η αγροτική ανάπτυξη. Αναγνωρίζοντας τον αγροτικό χαρακτήρα της ελληνικής οικονομίας, ίδρυσε την Αγροτική Τράπεζα, η οποία αποτέλεσε βασικό μοχλό του κρατικού παρεμβατισμού, ενισχύοντας την αγροτική παραγωγή και στηρίζοντας ουσιαστικά την ελληνική ύπαιθρο. Ενενήντα χρόνια μετά η αγροτική πολιτική του Βενιζέλου παραμένει επίκαιρη, σε μία εποχή που ο πρωτογενής τομέας πλήττεται.

Η επαναφορά της δημοτικής στη βασική εκπαίδευση το 1929 υπήρξε εξαιρετικά καινοτόμος για τα δεδομένα της εποχής. Επιδιώχθηκε η σύνδεση του σχολείου με την κοινωνία και την παραγωγή, ενώ ο προσανατολισμός της εκπαίδευσης προς τα πρακτικά επαγγέλματα απελευθέρωσε το εκπαιδευτικό σύστημα από μια υπέρμετρη αρχαιολατρία, την οποία ο ίδιος ο Βενιζέλος χαρακτήριζε «στείρα απολύτως και άγονον». Ήδη από τη δεκαετία του 1910 ο Ελευθέριος Βενιζέλος είχε δείξει την πρόθεσή του να ασχοληθεί ουσιαστικά με το εκπαιδευτικό ζήτημα, προκαλώντας αντιδράσεις, καθώς στις μεταρρυθμιστικές του πρωτοβουλίες συμμετείχαν μέλη του Εκπαιδευτικού Ομίλου.

Το 1930, με υπουργό Παιδείας τον Γεώργιο Παπανδρέου, το έργο της πρωτοποριακής μεταρρύθμισης ολοκληρώθηκε με την ανέγερση περίπου 3.200 σχολείων, την ίδρυση πρακτικών λυκείων, την αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων και την αναβάθμιση των σχολών και των πανεπιστημίων. Η ίδρυση του Παντείου Πανεπιστημίου, με προσανατολισμό στις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές επιστήμες, καθώς και η ενίσχυση της Ανωτάτης Σχολής Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ), δεν αποτέλεσαν απλώς εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, αλλά στρατηγικές επιλογές. Μέσω αυτών, επιδιώχθηκε η διαμόρφωση ενός επιστημονικά καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού, ικανού να στελεχώσει τη δημόσια διοίκηση και να στηρίζει τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας. Την ίδια περίοδο η οργάνωση του Εθνικού Θεάτρου ανέδειξε το έμπρακτο ενδιαφέρον του Βενιζέλου για την τέχνη και την προαγωγή του ελληνικού πολιτισμού. Αυτή η ρηξικέλευθη πολιτική έρχεται σε αντίθεση με τις χρόνιες αγκυλώσεις της εκπαίδευσης και την απροθυμία των ηγεσιών να αναλάβουν το πολιτικό κόστος ριζικών αλλά αναγκαίων μεταρρυθμίσεων.

Οι κοινωνικές μεταρρυθμίσεις του Βενιζέλου στόχευαν στην άμβλυνση των ανισοτήτων και αποδείκνυαν την ικανότητα του φιλελεύθερου ηγέτη να αντιλαμβάνεται τις συγκυρίες σχετικά με τα ζητήματα του κράτους Δικαίου και την αναγκαιότητα της κοινωνικής συνοχής ως προϋπόθεσης της πολιτικής σταθερότητας. Το μόνο μελανό σημείο της πολιτικής του την περίοδο αυτή ήταν το λεγόμενο “ιδιώνυμο”, το οποίο αποτέλεσε μία προσπάθεια να περιορίσει τη δυναμική, που είχε αναπτύξει το εργατικό κίνημα και να διαφυλάξει την κοινωνική συνοχή, όπως ο ίδιος την αντιλαμβανόταν. Το ιδιώνυμο, ωστόσο, οδήγησε σε κατάχρηση εξουσίας και εγκαινίασε μία περίοδο διώξεων εναντίον των κομμουνιστών και των σοσιαλιστών, που κορυφώθηκαν επί Μεταξά.

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ

Ο Βενιζέλος ήταν πραγματιστής και διπλωματικά ευφυής, εφάρμοζε την πολιτική του εφικτού και όχι του ευκταίου. Γνώριζε να κινείται με μεγάλη ευχέρεια στους λαβύρινθους της ευρωπαϊκής διπλωματίας και να σώζει τις εθνικές υποθέσεις σε κρίσιμες στιγμές. Λειτουργούσε, πράγματι, ως μεγάλος διπλωμάτης και πολιτικός «παίκτης». Αντιλαμβανόταν, ορθά, την εξωτερική πολιτική ως ένα παιχνίδι ισορροπίας δυνάμεων και ισχυρών συμμαχιών αποφεύγοντας τις πολυμέτωπες συγκρούσεις και τη διπλωματική απομόνωση.

Στην περίπτωση της Κρητικής Πολιτείας, όπως έχει ήδη σημειωθεί, δεν δίστασε να συγκρουστεί με τον Πρίγκιπα Γεώργιο για τη διαχείριση του ενωτικού ζητήματος, καθώς θεωρούσε εσφαλμένη την παρελκυστική πολιτική του. Ο ίδιος πίστευε ότι η λύση έπρεπε να είναι σταδιακή με βαθμιαίες κατακτήσεις ακολουθώντας μία στρατηγική ελεγχόμενης πίεσης, που απαιτούσε εύστοχους διπλωματικούς ελιγμούς.

Το 1904-1905 ο Βενιζέλος μαζί με τους Κ. Φούμη, Κ. Μάνο και την «Ηνωμένη Αντιπολίτευση» αποφάσισαν πως ο μόνος τρόπος για να αποκτήσει η Μεγαλόνησος ένα καθεστώς αυτονομίας και να πλησιάσει το όνειρο της ένωσης ήταν η επαναστατική κινητοποίηση, αφού οι ειρηνικές λύσεις είχαν ναυαγήσει. Η επανάσταση ξέσπασε αιφνιδιαστικά στις 10 Μαρτίου 1905 και γρήγορα επικράτησε επαναστατικός αναβρασμός. Ο «ιθύνων νους» του Θερίσου διέβλεψε και αξιοποίησε την αδυναμία των Δυνάμεων να τηρήσουν ενιαία στάση έναντι του κινήματος και κατάφερε να μετατοπίσει τη λύση στο διπλωματικό πεδίο. Πέτυχε, δηλαδή, την απομάκρυνση του Πρίγκιπα και την εδραίωση ενός αυτόνομου καθεστώτος στην Κρήτη.

Το Θέρισο υπήρξε καταλύτης για τη διεθνή διπλωματική θεώρηση του Κρητικού ζητήματος και έφερε τον κρητικό λαό πιο κοντά στην ένωση με την Ελλάδα δικαιώνοντας την τολμηρή πολιτική του Βενιζέλου και καθιερώνοντας τον στη διεθνή και εγχώρια πολιτική σκηνή ως κορυφαία προσωπικότητα.

Η Μεγάλη Ελλάδα

Ο Βενιζέλος εξορθολόγησε τα μεγαλοϊδεατικά οράματα και εργάστηκε μεθοδικά για την υλοποίησή τους εστιάζοντας στη στρατιωτική και διπλωματική προετοιμασία, ώστε να καταστεί δυνατή η εδαφική επέκταση της χώρας. Το 1912 μετά την εκλογική του νίκη έκρινε ότι έφθασε η ώρα να διεκδικήσει η Ελλάδα τα χαμένα εδάφη από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, καθώς το επέτρεπαν οι διεθνείς συνθήκες.

Για το σκοπό αυτό απαιτούνταν ο συνασπισμός των βαλκανικών δυνάμεων εναντίον της Τουρκίας. Ο Βενιζέλος για την εξυπηρέτηση του εθνικού συμφέροντος υπερέβη τις ιστορικές και διπλωματικές αντιθέσεις που υπήρχαν μεταξύ της χώρας και των άλλων βαλκανικών κρατών. Αξιοποίησε τις γνωριμίες του και ειδικά τον δημοσιογράφο με έδρα τη

Σόφια Μπάουτσερ, για να προσεγγίσει τη Βουλγαρία. Πέτυχε εν τέλει, με διάφορες μεθοδεύσεις, την ένταξη της χώρας στη συμμαχία, ενώ τον Οκτώβριο του ίδιου έτους ξέσπασε ο Α΄ Βαλκανικός.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου, ο Βενιζέλος διέταξε -κόντρα στις αρχικές εισηγήσεις του Διαδόχου Κωνσταντίνου που ήθελε κίνηση προς το Μοναστήρι- να κατευθυνθεί ο ελληνικός στρατός αποκλειστικά προς τη Θεσσαλονίκη. Με αυτόν τον τρόπο διέσωζε την Θεσσαλονίκη από τις αρπακτικές βλέψεις των Βουλγάρων.

Με την λήξη του Β΄ Βαλκανικού πολέμου και την υπογραφή της συνθήκης του Βουκουρεστίου η πολιτική του Βενιζέλου δικαιώθηκε. Ενσωματώθηκαν οι νέες «χώρες», που δημιούργησαν άριστες προοπτικές για τη γεωργική ανάπτυξη της πατρίδας και ταυτόχρονα λύθηκε οριστικά το Κρητικό ζήτημα. Ενισχύθηκε έτσι η δυναμική του έθνους και αναπτρώθηκε το ηθικό για την πραγμάτωση της Μεγάλης Ιδέας.

Ένα χρόνο αργότερα (1914) ξέσπασε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Σημειώθηκε εξ αρχής διάσταση απόψεων μεταξύ του βασιλιά Κωνσταντίνου Α΄ και του Βενιζέλου για την είσοδο της χώρας στον πόλεμο. Ο βασιλιάς επέμενε σε μια φιλογερμανική στάση ουδετερότητας ενώ ο Βενιζέλος υποστήριζε την είσοδο της Ελλάδας στο πλευρό της Αντάντ, καθώς θεωρούσε την επικράτησή της δεδομένη. Επομένως, η χώρα θα αποκόμιζε εδαφικά και οικονομικά οφέλη, ενώ παράλληλα θα γινόταν δυνατή η υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας.

Η εμμονή του βασιλιά στη στάση ουδετερότητας τον οδήγησε σε δράση αντεθνική, που υπονόμει το πολιτικό σύστημα. Ο Κωνσταντίνος ανέπτυξε μυστική διπλωματία εν αγνοία της κυβέρνησης καταφεύγοντας ακόμη και σε παράνομα μέσα. Το 1915 προκάλεσε δύο φορές την παραίτηση του Βενιζέλου και τον διορισμό φιλοβασιλικών κυβερνήσεων. Η ελληνική κοινωνία διχάστηκε και ακολούθησαν ακραίες εκδηλώσεις φανατισμού και βίας.

Το 1916 ο Βενιζέλος ηγήθηκε του Κινήματος Εθνικής Άμυνας - κορυφαίας έκφρασης της πολιτικής και διπλωματικής ευφυΐας του στο πλαίσιο του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου. Αντιλαμβανόμενος έγκαιρα ότι η πολιτική της ουδετερότητας, την οποία επέβαλε ο βασιλιάς Κωνσταντίνος, οδηγούσε τη χώρα σε στρατηγική απομόνωση, ο Βενιζέλος επέλεξε τη συνειδητή ρήξη και τη συγκρότηση της Προσωρινής Κυβέρνησης Εθνικής Άμυνας στη Θεσσαλονίκη, επιδιώκοντας την προσχώρηση της Ελλάδας στο στρατόπεδο της Αντάντ.

Η επιλογή αυτή δεν υπήρξε προϊόν τυχοδιωκτισμού, αλλά αποτέλεσμα ρεαλιστικής αποτίμησης των διεθνών συσχετισμών και των μελλοντικών εθνικών διεκδικήσεων. Με τη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο στο πλευρό των νικητών και την οριστική επικράτηση της βενιζελικής πολιτικής το 1917, η χώρα κατέστη αξιόπιστος παράγοντας στο διεθνές διπλωματικό σύστημα, γεγονός που επιβεβαίωσε την ικανότητα του Βενιζέλου να μετατρέπει τον εσωτερικό διχασμό σε διπλωματικό πλεονέκτημα και να προλειαίνει το έδαφος για τις μετέπειτα εθνικές επιτυχίες.

Στις διεργασίες του Συνεδρίου Ειρήνης (1918-1920) ο Βενιζέλος συνέταξε με μεγάλη μαεστρία και κατέθεσε υπόμνημα με τις ελληνικές διεκδικήσεις, με κριτήριο «η Ελλάδα πηγαίνει εκεί, όπου έχει συμπαγή εθνολογική βάση αλύτρωτου ελληνισμού». Στις 10 Αυγούστου 1920 υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών, η οποία συνιστούσε τη σημαντικότερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και την έμπρακτη δικαίωση της τολμηρής πολιτικής του

Ελευθερίου Βενιζέλου. Το ελληνικό κράτος της Μελούνας επεκτάθηκε έως τη Μικρά Ασία, και έγινε η «Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών», ενώ ο Βενιζέλος αναδείχθηκε σε εθνικό δημιουργό, υλοποιώντας το εθνικό όραμα. Ωστόσο, στις εκλογές που προκηρύχθηκαν, ο λαός δεν εμπιστεύθηκε τη φιλελεύθερη παράταξη, παρά στράφηκε στις κενές υποσχέσεις της αντιπολίτευσης.

Την πολιτική εξουσία ανέλαβαν τα φιλοβασιλικά κόμματα, με αποτέλεσμα οι Μ. Δυνάμεις να απομονώσουν τη χώρα διπλωματικά και να αποσύρουν την οικονομική βοήθεια που είχε εξασφαλίσει η προηγούμενη κυβέρνηση. Το καλοκαίρι του 1922 κατέρρευσε το Ελληνικό Μέτωπο και ακολούθησε η Μικρασιατική Καταστροφή, η μεγαλύτερη συμφορά του ελληνισμού, μετά την πτώση της Πόλης το 1453. Η επαναστατική κυβέρνηση του 1922 αποφάσισε να καλέσει τον διεθνή διπλωμάτη Βενιζέλο, για να ηγηθεί των διαπραγματεύσεων στη Λωζάννη.

Ένα από τα κρισιμότερα ζητήματα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ο Ελευθέριος Βενιζέλος στη Λωζάννη ήταν το ζήτημα της υποχρεωτικής ανταλλαγής πληθυσμών. Ο Έλληνας ηγέτης κατέβαλε επίμονες προσπάθειες να διασφαλίσει την παλιννόστηση και παραμονή των Ελλήνων της Τουρκίας, με πλήρη κατοχύρωση των προϋπαρχόντων δικαιωμάτων τους· ωστόσο οι Σύμμαχοι, παρά τις αντιρρήσεις του, υιοθέτησαν την τουρκική πρόταση περί υποχρεωτικής ανταλλαγής. Αν και θα μπορούσε να επιμείνει μέχρι τέλους, ο Βενιζέλος αντιλήφθηκε ότι μια τέτοια στάση θα ήταν πολιτικά άγονη και επιζήμια, καθώς θα οδηγούσε στην απομόνωση της Ελλάδας και στη διαιώνιση της εμπολέμης κατάστασης χωρίς ουσιαστικά οφέλη.

Η απόφασή του να αποδεχθεί τη Σύμβαση της Λωζάννης (30 Ιανουαρίου 1923), η οποία ρύθμιζε την ανταλλαγή των πληθυσμών Ελλάδας και Τουρκίας -με εξαίρεση τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου και τους Μουσουλμάνους της Δυτικής Θράκης- υπήρξε αποτέλεσμα βαθιάς συνειδησιακής δοκιμασίας. Ο Βενιζέλος δίστασε επί ημέρες, προτού αποφασίσει οριστικά, έχοντας πλήρη επίγνωση των ιστορικών συνεπειών της επιλογής του. Η υπογραφή της Σύμβασης αποτέλεσε προϋπόθεση για την ειρήνη, τη διεθνή σταθερότητα της χώρας και την άμεση φροντίδα των προσφύγων, γεγονός που επιβεβαιώθηκε από τις άμεσες ενέργειές του για εξασφάλιση διεθνούς ανθρωπιστικής και οικονομικής βοήθειας.

Η Συνθήκη της Λωζάννης (24 Ιουλίου 1923), παρότι δεν συνιστούσε ελληνικό θρίαμβο, αναθεώρησε τις Σέβρες, καθόρισε οριστικά τα ελληνοτουρκικά σύνορα και επέτρεψε στην Ελλάδα να αποκτήσει ένα νέο *modus vivendi* με την Τουρκία. Παρά τις αντιδράσεις που προκάλεσε στο εσωτερικό, η συνθήκη αναγνωρίστηκε ευρέως ως πράξη υψηλού πολιτικού ρεαλισμού. Ο ίδιος ο Βενιζέλος, με πλήρη συναίσθηση της ευθύνης του, υπογράμμισε ότι επρόκειτο για «έντιμη ειρήνη», η οποία έδινε στη χώρα τη δυνατότητα να επιστρέψει στα έργα της δημιουργίας και της εσωτερικής ανασυγκρότησης. «Η συνθήκη μας αυτή Ισμέτ είναι μία πράξη τελειωτική», με αυτά τα προφητικά λόγια του Βενιζέλου έκλεισε η αυλαία στην Λωζάννη για μία συνθήκη, που ρυθμίζει τη συνοριακή σχέση των δύο κρατών μέχρι σήμερα.

Η στάση του στη Λωζάννη ανέδειξε, ίσως περισσότερο από κάθε άλλη στιγμή, το ηγετικό του ανάστημα: την ικανότητα να λαμβάνει οδυνηρές αποφάσεις, όχι με γνώμονα τη

συγκυριακή δημοφιλία, αλλά με πυξίδα το εθνικό συμφέρον και το ιστορικά εφικτό. Η πολιτική αυτή επιλογή, αν και τραυματική, δικαίωσε τον Βενιζέλο ως ηγέτη που προτίμησε την ευθύνη από τον μύθο και τη βιώσιμη ειρήνη από τον ανέφικτο μεγαλοϊδεατισμό.

Ελευθέριος Βενιζέλος και Ισμέτ Ινονού

Η Δεκαετία 1930

Η εξωτερική πολιτική που άσκησε ο Ελευθέριος Βενιζέλος κατά τη δεκαετία του 1930 αποτελεί μία από τις πιο ώριμες και διορατικές φάσεις της πολιτικής του δράσης και αναδεικνύει τη διαχρονική ηγετική του φυσιογνωμία. Έχοντας πλήρη επίγνωση των τραυματικών συνεπειών της Μικρασιατικής Καταστροφής και των περιορισμένων δυνατοτήτων του ελληνικού κράτους, ο Βενιζέλος εγκαταλείπει οριστικά τη λογική της εδαφικής επέκτασης και υιοθετεί έναν ρεαλιστικό, ειρηνικό προσανατολισμό. Η επιλογή αυτή δεν συνιστά ένδειξη αδυναμίας, αλλά έκφραση πολιτικής ωριμότητας και υπευθυνότητας, καθώς θέτει ως ύψιστο στόχο τη σταθεροποίηση της χώρας, την εμπέδωση της ασφάλειας και την αποκατάσταση της διεθνούς αξιοπιστίας της.

Ιδιαίτερα επισημαίνουμε το Σύμφωνο Φιλίας, που υπέγραψε με τη φασιστική Ιταλία στις 23 Σεπτεμβρίου 1928 μέσα στο πλαίσιο καλής γειτονίας. Κεντρικό στοιχείο της πολιτικής του, βέβαια, υπήρξε η ελληνοτουρκική προσέγγιση, η οποία επισφραγίστηκε με το Σύμφωνο Φιλίας το 1930. Παρά τις έντονες αντιδράσεις που προκάλεσε στο εσωτερικό, ο Βενιζέλος

επέλεξε τη συνεννόηση με την Τουρκία, αναγνωρίζοντας ότι η ειρήνη και η συνεργασία αποτελούσαν τη μόνη βιώσιμη βάση για το μέλλον της Ελλάδας. Παράλληλα, ενίσχυσε τη βαλκανική συνεργασία μέσω συμφωνιών φιλίας επιδιώκοντας τη διατήρηση του status quo και τη συλλογική άμυνα απέναντι σε αναθεωρητικές απειλές. Η προσήλωσή του στη διεθνή νομιμότητα και στους θεσμούς συλλογικής ασφάλειας, όπως η Κοινωνία των Εθνών αλλά και η υποστήριξη του στο ευρωπαϊκό όραμα του Μπριάν στη συνέχεια, καταδεικνύει έναν ηγέτη που αντιλαμβάνεται την εξωτερική πολιτική ως μακροπρόθεσμη στρατηγική.

Η εξωτερική πολιτική του Βενιζέλου τη δεκαετία του 1930 αποκαλύπτει έναν πολιτικό που με ευκολία προσαρμόζεται στις ιστορικές συνθήκες χωρίς να εγκλωβίζεται στο παρελθόν. Με διορατικότητα, τόλμη και αίσθημα ευθύνης, επέλεξε τον δρόμο της ειρήνης, ακόμη και όταν αυτός ήταν πολιτικά δύσκολος. Έτσι, αναδεικνύεται ως ηγέτης που δεν καθορίζεται από πρόσκαιρες επιδιώξεις ή συναισθηματικές φορτίσεις, αλλά από μια βαθιά κατανόηση του εθνικού συμφέροντος στον χρόνο, στοιχείο που καθιστά την προσωπικότητά του διαχρονικά επίκαιρη και ιστορικά εμβληματική.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπήρξε ο σπουδαιότερος ηγέτης της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Δεινός αναλυτής και γνώστης των διεθνών στρατηγικών, ανόρθωσε τη χώρα, αφύπνισε συνειδήσεις και ενέπνευσε τον ελληνικό λαό να δώσει και την τελευταία ικμάδα και δύναμή του για τη Μεγάλη ιδέα. Οι πράξεις και τα λόγια του χαρακτηρίζονταν από μία αρμονική ακολουθία.

Οδήγησε την Ελλάδα στο υψηλότερο σημείο της ακμής της, όταν στις Σέβρες παρέδωσε στον λαό του τη χώρα «των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών». Εκεί επιβεβαιώθηκε στη συλλογική συνείδηση ότι ο Βενιζέλος ήταν πράγματι ο εθνικός δημιουργός. Η αξία της ηγεσίας και των ικανοτήτων του αποδείχθηκε και τα χρόνια της απουσίας του, όταν τη διακυβέρνηση της χώρας είχαν αναλάβει άνθρωποι «μικροί», ανίκανοι να υπηρετήσουν το εθνικό όραμα. Όμως και πάλι την κρίσιμη στιγμή για τον ελληνισμό, μετά τη μικρασιατική συμφορά, ο διεθνής διπλωμάτης διασφάλισε, όσα με λύσσα απαιτούσαν οι Τούρκοι.

Ο Βενιζέλος δεν ήταν αλάθητος, όπως τον παρουσιάζει ο μύθος. Αντιθέτως, προχώρησε ορισμένες φορές σε ενέργειες εσφαλμένες και αμφιλεγόμενες. Είχε, όμως, το θάρρος να το αναγνωρίζει. Σε όλη του τη ζωή πορευόταν με αυτογνωσία, κάτι που συνιστούσε σπουδαίο προσόν. Για τα λάθη του στην πολιτική ο ίδιος είχε κάποτε δηλώσει ότι «οι μεγάλοι μάστορες κάνουν και μεγάλα λάθη». Δυστυχώς, σήμερα το πολιτικό κατεστημένο εθελουφλεί και αρνείται να αναγνωρίσει τα λάθη του και να αποδυθεί σε μία γόνιμη αυτοκριτική.

Η διαχρονικότητα της μεγάλης αυτής προσωπικότητας έγκειται πρωτίστως στις παρακαταθήκες του προς τον ελληνικό λαό. Τα αδιαμφισβήτητα σύνορα της χώρας, το εκσυγχρονιστικό όραμα, τα θεμέλια του σύγχρονου κράτους και κυρίως το ηγετικό πρότυπο

του. Ο Βενιζέλος έφερε ένα ηθικό φορτίο, το οποίο αποτυπωνόταν στη σχέση του με τον λαό. Περιφρονούσε την πατριδοκαπηλία και τον λαϊκισμό και φρόντιζε πάντα να απευθύνεται στους Έλληνες με εντιμότητα και ειλικρίνεια χωρίς περιστροφές. Άλλωστε χαρακτηριστικό πολιτικό του «πιστεύω» ήταν ότι «ο πολιτικός άνδρας οφείλει να πίπτει με τις ιδέες του». Ήταν αποφασισμένος να δει τη χώρα του προηγμένη και το έθνος του να ευημερεί.

Οι διπλωματικές ικανότητες και το υψηλό δημοκρατικό φρόνημά του χρειάζεται να αποτελέσουν πρότυπο για τους σημερινούς πολιτικούς, οι οποίοι υστερούν συγκριτικά με την προσωπικότητά του. Η πολιτική και ηγετική φυσιογνωμία του Βενιζέλου υπογραμμίζει την εκκωφαντική έλλειψη ικανής ηγεσίας. Οι σύγχρονες ηγεσίες υπολείπονται συγκροτημένου εθνικού οράματος, τόλμης, ειλικρίνειας και κυρίως αποφασιστικότητας. Άγονται και φέρονται από ιδιοτελή και συντεχνιακά συμφέροντα, ενώ περιορίζονται συχνά στην άσκηση επικοινωνιακής πολιτικής και δεν αποδίδουν έργο ουσιαστικό.

Ενενήντα χρόνια μετά τον θάνατό του, λοιπόν, το ηγετικό πρότυπο του Ελευθερίου Βενιζέλου εξακολουθεί να λειτουργεί όχι ως ιστορική ανάμνηση, αλλά ως μέτρο σύγκρισης και φωτεινός φάρος σε έναν κόσμο που ακόμα αναζητά ηγεσίες με όραμα, ήθος και πυγμή. Η διαχρονική του απήχηση εδράζεται στη διορατικότητα, τη στρατηγική σκέψη και την ανάληψη πολιτικής ευθύνης σε κρίσιμες ιστορικές στιγμές. Οι πολιτικοί μας σήμερα επιβάλλεται να αξιοποιήσουν τον «Βενιζέλο» ως μέτρο πολιτικής διδασχής και ορθού πολιτικού προσανατολισμού στους ταραγμένους καιρούς μας. Η κληρονομιά και οι παρακαταθήκες του Βενιζέλου, τελικά, αποτελούν πολύτιμη πολιτική περιουσία για την Ελλάδα και τον κόσμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ακριβούλης, Δημήτρης, *Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, οι Μεγάλες Δυνάμεις και τα Βαλκάνια, 1928–1932*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, χ.χ.-Αλεξίου, Σπύρος, *Μεγάλη Ιδέα (1844–1922): Από τους εθνικούς μύθους στη φωτιά της Σμύρνης*, Εκδόσεις Τόπος, Αθήνα, χ.χ.
- Αποστολάκης, Σταμάτης Απ. (επιμ.), *70 χρόνια επιμνημόσυνοι λόγοι για τον Ελευθέριο Κ. Βενιζέλο (1937–2007)*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» – Δήμος Χανίων, Χανιά, χ.χ.
- Βερέμης, Θάνος, *Ο Ελευθέριος πίσω από τον Βενιζέλο*, Καθημερινή, σειρά «Ηγέτες», Αθήνα, χ.χ.
- Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος, *Ιστορία Εικονογραφημένη – Ειδική Έκδοση: Ελευθέριος Βενιζέλος*, Πάπυρος, Αθήνα, χ.χ.
(Ειδικά τα κεφάλαια: Μ. Τσαπόγας, «Η συμβολή του Ελ. Βενιζέλου στη δημιουργία και ανάπτυξη των θεσμών: Σύνταγμα – Δικαιοσύνη – Διοίκηση»· Γ. Γονατίδης, «Η εργατική πολιτική των κυβερνήσεων του Ελευθερίου Βενιζέλου»· «Οικονομικοί θεσμοί στην Ελλάδα του 20ού αιώνα. Η συμβολή του Ελευθερίου Βενιζέλου».)
- Gibbons, Herbert Adams, *Βενιζέλος: Μια βιογραφία (1864–1936)*, μτφρ. Μιχάλης Κατσιμίτσης, πρόλογος Μίμης Ανδρουλάκης, Εκδόσεις Ευρασία, Αθήνα, χ.χ.
- Θεοδωράκης, Εμμανουήλ, *Ελευθέριος Βενιζέλος: Ο εθνικός ηγέτης*, Εκδόσεις Σμυρνωτάκης, Αθήνα, 2008.
- Κουκουράκης, Γιώργος – Σακελλαρόπουλος, Τάσος (επιμ.), *Η πολιτική κληρονομιά του Ελευθερίου Βενιζέλου: Συνέχειες και ασυνέχειες*, Πρακτικά Συνεδρίου, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων – Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» – Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα, 2021.
- Μακράκη, Λιλή, *Ελευθέριος Βενιζέλος 1864–1910: Η διάπλαση ενός εθνικού ηγέτη*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, 1992.
- Παπαδάκης (Παπαδής), Νικόλαος Εμμ., *Ελευθέριος Βενιζέλος: Ο άνθρωπος, ο ηγέτης*. Βιογραφία, 2 τόμοι, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος» – Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 2017.
- Παπαδάκης (Παπαδής), Νικόλαος Εμμ., «Αφιέρωμα: 100 χρόνια από την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών. Η αποτίμηση ενός πρόσκαιρου θριάμβου», *Χανιώτικα Νέα*, 4 Σεπτεμβρίου 2020.
- Παπαδάκης (Παπαδής), Νικόλαος Εμμ., «Από τη Συνθήκη της Λωζάννης στο Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας του 1930: Ο δύσκολος αγώνας του Βενιζέλου για τη θεμελίωση της ειρηνικής συνύπαρξης των δύο λαών», *Χανιώτικα Νέα*, 29 Μαρτίου 2024.
- Παπαδογεωργάκης, Γρηγόριος Ν., *Μνήμη Ελευθερίου Βενιζέλου: Πώς κρίνουν οι Μεγάλοι της εποχής τον Ελευθέριο Βενιζέλο*, Αθήνα, 1995.
- Τριανταφύλλου, Χρήστος, *Η δεύτερη ζωή του Ελευθερίου Βενιζέλου: Οικοδομώντας έναν εθνάρχη (1936–1967)*, Θεμέλιο – Ιστορική Βιβλιοθήκη, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών «Ελευθέριος Κ. Βενιζέλος», Αθήνα, χ.χ.

-Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων – Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Ιστορία του νεότερου και του σύγχρονου κόσμου (από το 1815 έως σήμερα), ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, χ.χ.

-Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων – Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Γ΄ Γενικού Λυκείου, ΙΤΥΕ «Διόφαντος», Αθήνα, χ.χ.
Διαθέσιμο στο: <https://ebooks.edu.gr/ebooks/handle/8547/2069>

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

-[Θέρσο 1905 - Χανιώτικα Νέα](#) Δημήτρης Μιχελογιάννης.

-[Ο Ελ. Βενιζέλος και η συνθήκη της Λωζάννης - Χανιώτικα Νέα](#) Θεοδωράκης Αντ. Εμμ.

-[Η ευρωπαϊκή διάσταση του Ελευθέριου Βενιζέλου - Χανιώτικα Νέα](#) Θεοδωράκης Αντ. Εμμ.